

veduta

Karel Čapek
Nejen povídky

NAKLADATELSTVÍ PAVEL ŠEVČÍK - VEDUTA
ŠTÍTY 2012

*Paní Zdeňce Holubářové in memoriam
věnují pořadatelé festivalu Město čte knihu.*

Ilustrace © Petr Válek
© Nakladatelství Pavel Ševčík - VEDUTA

ISBN 978-80-86438-43-6

Úvodem

Město čte knihu, festival, který jsme začali pořádat díky inspiraci z partnerského města Bad Hersfeld v roce 2005, se stal nepřehlédnutelnou součástí kulturního dění v Šumperku. Každoročně - vždy v listopadu - spojuje po celý týden čtenáře a posluchače zážitek ze společného čtení knihy. Čte se v různých kulturních institucích a společenských sálech, setkávají se osobnosti známé z kulturního světa, studenti, literární nadšenci, hudebníci, výtvarníci, přátelé... Četbu doprovází hudba, výtvarná díla, filmová přehlídka a ve většině případů také nová kniha, která připomíná autora nebo téma, o kterém je ten který rok řeč. Kniha se stává symbolem festivalu, odměnou účastníkům, čtenářům, hudebníkům, součástí inventáře kaváren, klubů i knihoven.

„Co se bude letos číst?“ S touto otázkou se setkávají pořadatelé Město čte knihu poměrně často. Diskuse o tom, jakou osobnost či jaké téma zvolit pro další ročník zpravidla začíná ještě dříve, než ten předchozí skončí. A zdaleka se jí neúčastní jenom pořadatelé. Je logické, že nejednou zazněla jména bratrů Karla a Josefa Čapků. V rámci festivalu Město čte knihu se proto pořadatelé rozhodli prostřednictvím knihy a doprovodných akcí obě tyto osobnosti připomenout.

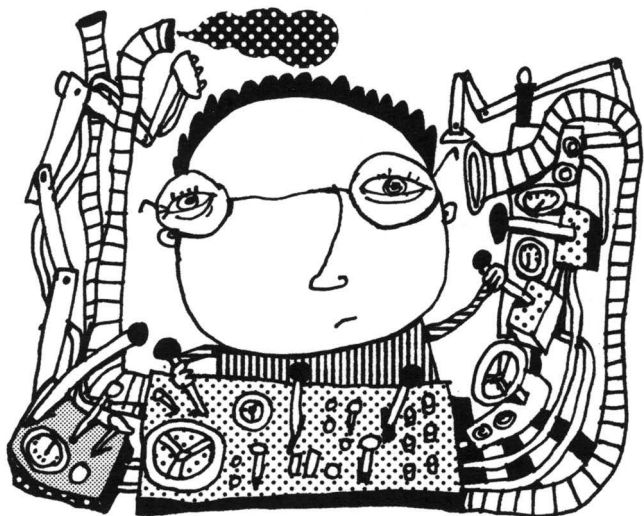
Kniha Nejen povídky je velmi stručným výběrem z díla Karla Čapka. Byly do ní zařazeny texty, čtené v rámci festivalu Město čte knihu.

Namísto ilustrací doplňují knihu Čapkovy citáty. Jejich ztvárnění prostřednictvím laskavého a zároveň nelítostného výtvarného podání Petra Válka mohou pobavit i vést k zamyšlení.

Zdeňka Daňková

Povídky a podpovídky

Jediná dokonalost, které moderní civilizace
dosahuje, je mechanická; stroje jsou
nádherné a bezvadné, ale život, který jim
slouží nebo je jimi obsluhován, není
nádherný ani lesklý ani dokonalejší
ani sličnější.

Vynálezce

Říkám vám, pane, na vynalézání musí být určitá metoda. Nemůžete se spoléhat na šťastnou náhodu nebo inspiraci; to byste to nikdy nikam nepřivedl. Nejdřív musíte přesně vědět, co vlastně chcete vynalézt. Většinou vynálezci něco vynalezou, potom teprve hloubají, k čemu to může sloužit, a nakonec tomu dají nějaké jméno. Já jsem ten postup obrátil, pane; co mne se týče, já nejdřív vynaleznu jméno, a teprve pak k tomu jménu zkonstruuju příslušnou věc; tím způsobem jsem přišel na docela nový zdroj technické inspirace. Od slov k věcem: to je můj postup.

Počkejte, jakpak bych vám to názorně vyložil. Například lidé už dávno vynalezli kovárny, tiskárny, čekárny, noclehárny, udírny a takové krámy. Čekárny máme; ale moderní člověk nemá pokdy čekat; jeho heslo je rychlost, spěch, tempo. Jářku, proč mu tedy nezařídít spěchárny? Taková dobře vybavená spěchárna by ovšem musela být opatřena celou řadou spěchadel a rychlítek, strkačů, samostrojů, rámusidel a lomozítek; mám už zadané patenty na různé skřípačky, vrzátka, vyrušovadla a klopýtadla: samé nové přístroje a náradí, pane, na které dosud nikdo nemyslel. To je to celé: mu-

sejí se vynalézt nová slova, aby se přišlo na nové věci a nová řešení.

Nebo podívejte se: máme už padáky, a dokonce celé padostroje; ale nikoho ještě nenapadlo sestrojít padátko, věc, která by pořád a za všech okolností padala. Proč vám mají padat jenom vázy, sošky a jiné domácí předměty? Pořídte si padátko! Padá se zárukou! Zkuste a budete spokojeni! Dodám vám také kotítka a kácedla v různém provedení, dále bimbadla ve všech velikostech a v přepychové úpravě. Zakutálí se vám někdy knoflíček od límce? Kupte si náš patentní kutálec! Kutálí se zaručeně po celé světnici.

Rodičové, pořídte pro své děti špinítko! Ušetříte jim práci s umazáním jejich šatiček! Špinítko s krabicí špinidel toliko třicet korun. Do každé kuchyně náleží naše moderní připalovačka. Máte už ve svém šatníku naši zadrhovačku a naše krčítko? P. T. úřadům a kancelářím doporučujeme svůj samočinný odročovač. V žádné moderní domácnosti nesmí chybětí náš vysoce výkonný rozbiječ a spolehlivá, přesně jdoucí zaspavačka! Docílíte zaspání při každé příležitosti!

Chybujete někdy? Zajistě že ano, neboť chybuje každý člověk. Ale proč byste si vy sám musel dávat práci s chybováním? Naše patentem chráněná chybovačka bude dělat chyby za vás! Naše nová chybovačka model FV 1303 dociluje až 699 chyb za den! – Chystáte se na cesty? Neopomíňte přibalit do svého tlumoku naše bloudítko! Levné, spo-

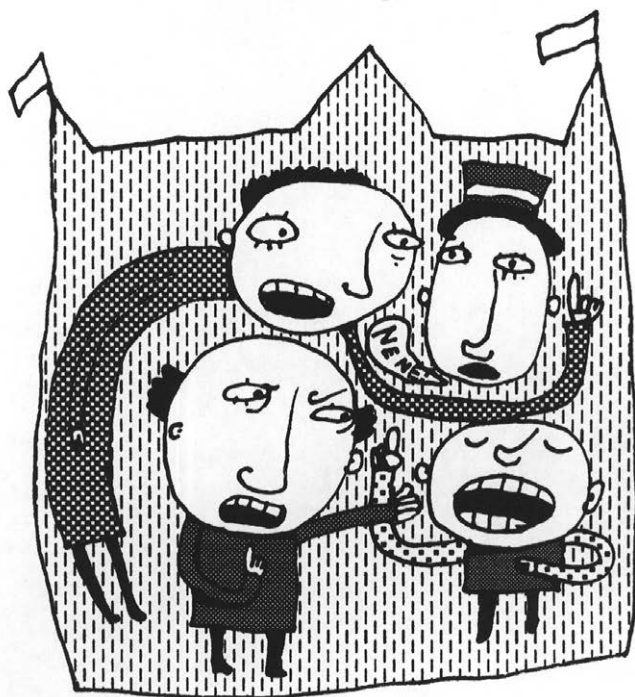
lehlivé, praktické. – Neděláte nic? Tedy pořídte si na to naši nedělačku! Tichý chod, malé provozní náklady. Patentováno ve všech státech. – Dejte svým milým k ježíšku novou oblíbenou hračku, nudítko. Báječný zdroj nudy! Zařídte si doma svou vlastní nudírnu! – Máte už naše ubližovadlo? Nepostradatelné pro školy, úřady, velké podniky i domácnosti. – Nejsenzačnější vynález našeho věku: kolostoj! Kolo, které se netočí! Novinka! Doporučujeme všem továrnám zasaženým krizí! – Žádné ztráty více! Vaše menší ztráty obstará za vás naše levné mizítko nebo náš poniklovaný pohřešovač. Pro větší provoz ztrát doporučujeme naši mechanickou ztrátku nebo vysoce výkonný automatický samoztrat, provádějící spolehlivě i ty největší ztráty. – Pořídte si naše univerzální vadítko! Bude vám zaručeně vadit doma i na cestách, při práci i zábavě. – Koktáte? Kupte si naše koktadlo v prášku nebo pilulkách. Budete koktat bez námahy. Lékaři doporučeno. Statisíce děkuvzdání. – Jste nervózní? Vaše nervy jsou unaveny stálým hlukem, který je kletbou našeho věku. Objednejte si naši novou mlčku! Mlčka je stroj, který nevydává vůbec žádného zvuku. Naslouchejte naší mlčce a vaše nervy si odpočinou. Nejnovější typ mlčky v krásné mahagonové skřínce, se zapojením na elektrický proud, toliko 1795 Kč. Poslední slovo v radiotechnice!

Ano, pane, tak se to musí dělat. Najděte nějaké nové slovo, a pak už je dost snadné sestrojít k ně-

mu vhodnou skutečnost. Tomu já říkám vědecký postup, pane. Tak poklona, nemám kdy; právě pracuju na univerzálním kazidle. S tím by se dal dělat báječný obchod, ne?

Lidové noviny 15. 3. 1936

**v parlamentu
nemluvíte za nás,
jen se o nás
dohadujete.**

Návrh

Slavné ministerstvo financí,

byl jsem přede dvěma lety dán do penze po třiceti pěti letech věrné a svědomité služby jako berní exekutor. Za ta léta jsem nasbíral hojně zkušenosti a mohu říci, že ovládám svůj obor lépe než většina finančních odborníků; zejména jsem učinil zkušenost, že skoro všichni lidé, které jsem poznal, platí své daně neradi, nechotně, ba i se zřejmou nechutí, což dávají dosti zřetelně najevo jednak vůči berním orgánům, jednak mezi sebou (například v soukromém hovoru, v hospodě, v rozmluvách se zákazníky apod.). Často jsem je slýchal vyjadřovat se v tom smyslu, že člověk platí jako mourovatý a neví nač; nebo že „na tohle jdou naše peníze“, ale nato, aby se v našem okrese spravily cesty, peníze nejsou, a tak podobně. Soudím tedy, že jedna z příčin, proč normální poplatník platí daně nerad, je v tom, že si nedovede představit, nač slavný erár použije jeho těžce vydělaných grošů; nemá jaksi důvěry, že budou obráceny k obecnému prospěchu a na účely, se kterými by on sám souhlasil.

Podle svých zkušeností a na základě dlouhého přemýšlení jsem dospěl k názoru, že tomuto stavu věcí by nebylo těžko čeliti. Představuji si to

tak, že by každý poplatník dostal přímo na daňovém výměru sdělení, nač bude použito daní jím zaplacených, například asi takto: „Částka od vás vybraná bude vyplacena panu Josefu Vrabcovi, školníku ve vašem městě, jako jeho služné za září, říjen a listopad.“ „Z daní vámi zaplacených bude upraveno sedm metrů státní silnice v kilometru 451.“ „Tato částka bude vyplacena jako penze panu Adolfu Kopeckému, poštovnímu řediteli v. v., bytem tam a tam.“ „Vašich daní bude použito k nákupu nových světlometů pro protiletadlový pluk ten a ten.“ A tak dále.

Výhody tohoto nového způsobu zdanění by byly tyto:

1. Poplatník by věděl, nač jdou jeho daně, což by ho uspokojilo a překonalo jeho přirozený odpor k radostnému placení daní.

2. Vzbudilo by to v něm živý zájem o ten obor veřejné služby, respektive potřeby, na kterou bude jeho peněz použito.

Konkrétně řečeno, v případech, které jsem nahoře uvedl, by se normální poplatník šel podívat, jak pan Josef Vrabec, školník na místní měšťance, plní svou povinnost; má-li na chodbách zameteno, zvoní-li včas, nežije-li nad své poměry a chová-li se vůbec tak, jak jest od školníka, odpovědného za naši mládež, očekávati. Item šel by se přesvědčit, jak se zřizuje kilometr 451 na státní silnici, neděje-li se tam nějaká zlodějna a je-li vůbec jeho silniční úsek v dokonalém pořádku. Item navštívil

by pana Adolfa Kopeckého, poštovního ředitele v. v., aby se podíval, zda starému pánovi nic nechybí, nechodí-li příliš často do hospody a podobně; případně by ho pozval na neděli k obědu, cítě k němu jakýsi osobní vztah. Item zvýšil by se jeho zájem o světlomety a vojenské věci vůbec, jelikož by je považoval za svou osobní zásluhu. „Copak naše armáda,“ říkal by, „ta má nějaké světlomety! Já na ně platím, tak to vím.“

Račiz ministerstvo financí uvážit, jak by tímto prostinkým způsobem nabyl poplatník důvěry k tomu, co se za jeho daň pořizuje; jak by sám kontroloval správné použití svých peněz; jak by stoupl jeho zájem o různé obory veřejné správy, zejména kdyby každý rok bylo jeho daní použito na jiný účel. Už předem by se takový poplatník těšil, nač letos půjdou jeho peníze, jak na to dohlídne, aby se za ně dělala pořádná práce, a jak případně upozorní na různé nepřístojnosti školníka Josefa Vrabce nebo cestáře, který nemá kilometr 451 uklizený jako pokojíček. Ba mnozí by udávali berním správám větší příjmy, než opravdu mají, jen proto, aby jim za jejich daně byl přikázán úředník vyšší kategorie. A pro leckoho by bylo věcí tížádnosti, aby vystoupili aspoň do třídy poplatníků radovské gáže. Mnohý mladší úředník by byl pozván do rodiny svého poplatníka a seznámil by se s jeho dceruškou; vůbec mezi úřady a poplatnictvem by se navázaly úzké osobní styky, jež by byly na prospěch oběma stranám. Lze si

představit, jak by byl drobný poplatník hrd, kdyby dostal vyrozumění, že jeho skrovných korunek bude použito na sanaci nějaké banky! Nebo jak by byla mile překvapena správní rada Měšťanského pivovaru v Plzni, kdyby jí bylo ohlášeno, že z daní pivovaru vyměřených budou alimentovány státní ceny pro poezii a literaturu! Nelze ani domyslet, jak by za těchto okolností bylo oživeno placení daní; místo nemilé povinnosti stalo by se přímo dobrodružstvím, jež by skýtalo poplatníkovi stále nový osobní zájem a nevyčerpatelný zdroj různého potěšení.

Pročež račiž slavný erár vzíti v úvahu tento beznáročný podnět svého skromného a oddaného služebníka N. N.

Lidové noviny 21. 2. 1937

**Člověk se víc stydí
za svou pitomost,
než za své
hříchy.**

Glorie

Pan Knotek se probudil ve svém mládeneckém loži ve tři čtvrti na sedm. To mohu ještě čtvrt hodiny ležet, pomyslí si spokojeně; a vtom se mu vynořila vzpomínka na včerejší den. Bylo to děsné; mnoho-li včera chybělo, aby byl skočil do Vltavy! Ale dřív by byl napsal panu prokuristovi Polickému dopis, to by si pan Polický nedal za rámeček. Ne, pane Polický, do smrti byste neměl pokoj za to, že jste tak ublížil člověku. Tady u toho stolku seděl pan Knotek do noci nad nepopsaným listem papíru, ochromen tou křivdou a hanbou, která se mu stala v bance. Takového idiota jsme tu ještě neměli, křičel pan Polický, vy jeden Knotku, já už se postarám, aby vás přeložili jinam, ale co tam s takovým prezentem budou dělat, to vědí bozi; vy jste, člověče, ta nejneschopnější síla za posledních tisíc let, a takové věci. To bylo prosím před ostatními úředníky a slečnami. Pan Knotek při tom stál rudý a zničený, zatímco pan Polický řval a hodil mu pod nohy ten nešťastný výpis účtu; byl tak ohromen, že se ani nemohl bránit. Abyste věděl, pane Polický, mohl říci, ten účet jsem nedělal já, ale kolega Šembera; jděte si otvírat hubu na pana kolegu Šemberu, pane Polický, a mně dejte pokoj; já už jsem v bance sedmnáct let, pane Polický,

a ještě se mi nestala žádná větší chyba. Ale než se pan Knotek dostal k slovu, práskl už pan Polický dveřmi a v kanceláři nastalo trapné ticho; kolega Šembera se sklonil nad své papíry, aby mu nebylo vidět do tváře, a pan Knotek jako bez ducha vzal svůj klobouk a odešel z kanceláře. Už se sem nevrátím, cítil ustrnule, to je konec. To je konec. Celé odpoledne bloudil po ulicích; zapomněl obědvat a bez večere se plížil domů jako zloděj, aby napsal ten poslední dopis; pak bude konec, ale pan Polický bude mít do smrti na svědomí život člověka.

Pan Knotek mrkal zamyšleně na stolek, u kterého včera seděl do noci. Co vlastně chtěl psát? Teď si živou mocí nemohl vzpomenout ani na jedno z těch důstojných a hořkých slov, kterými chtěl zatížit svědomí pana Polického. Pravda, bylo mu pak u toho stolku tak bědně a chladno, že se z lítosti nad sebou rozplakal; potom se mu udělalo slabo hladem a smutkem, i vlezl do postele a usnul jako zabitý. Měl bych ten dopis napsat teď, přemýšlel pan Knotek v posteli, ale bylo mu jaksi teple a blaze; ještě chvílku počkám, řekl si, a pak to napíšu; taková věc se musí klidně uvážit.

Pan Knotek se přikryl až po bradu. Co vlastně mám napsat? Inu, především to, že ten účet dělal kolega Šembera. Ale to přece nejde, zhrozil se pan Knotek. On ten Šembera je sice vrták, ale tři děti má a ženu, která mu nějak marodí; teprve šest neděl je tomu, co dostal v bance místo, – holenku, ten by od nás letěl! Nedá se nic dělat, vy jeden

Šembero, řekl by pan Polický, ale takové síly my v bance nevedeme. – Leda bych jenom napsal, že jsem já ten účet nedělal, přemítal pan Knotek; ale pak bude pan Polický třeba vyšetřovat, kdo to teda tak popletl, a ten Šembera přijde stejně z místa. To já bych na sebe nerad bral, uvažoval lítostivě pan Knotek. Toho Šemberu musím nějak vynechat. Napíšu jenom panu Polickému, že mi ukřivdil a že mě má na svědomí –

Pan Knotek se posadil na posteli. Někdo by měl na toho Šemberu dát pozor. Copak, já bych mu řekl: Koukejte, kolego, to se musí takhle; víte co, já vám vždycky raději pomohu – Jenže já už tam nebudu, to je ta chyba; a ten trulant Šembera ztratí místo, jen to fikne. To je hloupá situace, hloubal pan Knotek objímaje svá kolena; vlastně bych tam měl zůstat – A odpustit panu Polickému, že byl na mne tak hrubý, ne? – Ano, odpustit panu Polickému, že mi tak ublížil. A proč ne? On pan Polický je prudeš, ale on to tak, člověče, nemyslí; za chvíli už neví, proč se vztekal. Přísný, to on je, ale pořádek ve svém oddělení má, to se mu musí nechat. Pan Knotek shledával s podivem, že se už vlastně necítí tak hluboce uražen; bylo mu nějak vyrovnaně a téměř příjemně. Já to teda panu Polickému odpustím, šeptal si, a ukážu tomu Šemberovi, jak to má dělat –

Čtvrt na osm. Pan Knotek vyskočil z postele a vrhl se k umyvadlu. Už není pokdy se oholit, jen hodit na sebe šaty a běžet. Pan Knotek běží

ze schodů, je mu nesmírně lehce a jaře, asi proto, že to tak v sobě urovnal; běží s kloboukem v ruce a je mu radostí do zpěvu. Teď si dá v kavárně svou kávu, mrkne do novin a půjde do banky jakoby nic –

Pan Knotek si sáhl na hlavu. Cože se na něho lidé tak dívají? Snad má něco na klobouku. Ne, klobouk má přece v ruce. Po ulici jede taxík; najednou se šofér ohlíží na pana Knotka a stočí vůz tak, že div nejede na chodník. Pan Knotek vrtí hlavou jednak káravě, jednak na znamení, že taxíku nepotřebuje. Zdá se mu, že se lidé zastavují a ohlížejí se po něm; i hmatá chvatně, má-li zapnuté všechny knoflíky a nezapomněl-li si vzít kravatu. Ne, chválabohu, všechno je v pořádku; a pan Knotek s jasnou myslí vstupuje do své kavárny.

Pikolík na něho vytřeštil oči.

„Kávu a noviny,” kázal pan Knotek a uvelebil se u svého stolu. Číšník mu nese kávu a dívá se užasle kousek nad hladkou pleš pana Knotka. Ve dveřích ke kuchyni se objevuje několik hlav a zírají vyjeveně na pana Knotka.

Pan Knotek se znepokojil. „Co máte?”

Číšník rozpačitě zakašlal. „Račte mít něco na hlavě, pane.”

Pan Knotek si znovu sáhl na hlavu; nic, byla suchá a hladká jako vždycky. „Co mám na hlavě?” vyhrkl.

„Vypadá to jako šajn,” vykotal číšník váhavě. „Já na to pořád koukám –”

Pan Knotek se zamračil; patrně si dělají blázny z jeho lysinky. „Hleďte si svého,” řekl ostře a pustil se do své kávy. Pro jistotu se nenápadně rozhlédl a objevil svůj obraz v zrcadle; spatřil svou solidní pleš a kolem ní něco jako zlatý kruh – Pan Knotek prudce vstal a šel blíž k zrcadlu. Zlatý kruh šel s ním. Pan Knotek po něm sáhl oběma rukama, ale nenahmatal nic, jeho ruce procházely tím světelným kruhem – byl docela nehmotný a slabounce, jemně na prstech hřál.

„Od čeho to račte mít?” ptal se číšník se soucivním zájmem.

„Já nevím,” děl bezradně pan Knotek, a náhle se zděsil. S tímhle přece nemůže jít do banky! Co by tomu řekl pan Polický! Pane Knotku, řekl by, to si nechte doma, takovéhle věci; ale v bance vám to trpět nemůžeme. Co mám dělat, myslil si s hrůzou pan Knotek, sundat to nejde a pod klobouk se to taky nedá schovat; jen kdybych aspoň doběhl domů – „Prosím vás,” řekl honem, „nemáte tady nějaký deštník? Já bych si to schoval pod deštník.”

Člověk, který za slunného rána běží po ulici pod rozevřeným deštníkem, je zajisté poněkud nápadný, ale přece ne tak, jako kdyby kráčel s glorií kolem hlavy. Pan Knotek doběhl domů bez zvláštní příhody; teprve na schodech sousedova služka, když ho potkala, zděšením vykřikla a upustila tašku s nákupy; ona na tmavých schodech taková svatozář svítí zvlášť jasně. Doma se

pan Knotek zamkl a běžel k zrcadlu. Ano, měl to kolem hlavy, větší než činely, se světelností asi čtyřiceti svíček; nedalo se to uhasit, ani když na to pustil vodu z kohoutku. Jinak to nepřekáželo v pohybu a v ničem. Čím se mám omluvit v ban- ce, myslil si pan Knotek zoufale; musím se hodit marod, takhle tam přece nemohu – I rozběhl se k domovnici a volal na ni štěrbinou dveří: „Pro- sím vás, zatelefonujte do banky, že dnes nemohu přijít, že jsem vážně nemocen.“ Naštěstí ho nikdo na schodech nepotkal. Doma se znovu zamkl a pokusil se něco číst; ale každých pár minut vstal a šel k zrcadlu. Zlatý kruh kolem hlavy mu svítil pokojně a jasně.

Po poledni začal mít hrozný hlad; ale nemůže přece s tímhle jít do hospody na oběd! Už ani ne- vydržel číst; seděl bez hnutí a říkal si: To je konec. Takhle už nikdy nemohu mezi lidi. Měl jsem se raději včera utopit.

Někdo zazvonil.

„Kdo je?“ vyhrkl pan Knotek.

„Doktor Vaňásek. Posílají mne z banky. Můžete mi otevřít?“

Pan Knotek si oddychl nesmírnou úlevou. Lé- kař mu snad pomůže; a doktor Vaňásek je takový starý moudrý praktik –

„Tak co máme?“ hlaholil starý doktor ve dve- řích, „co nás bolí?“

„Podívejte se, pane doktore,“ vydechl pan Kno- tek, „co se mi udělalo.“